

Linnut

vuosikirja 2012

LUONNONTIETEELLINEN
KESKUSMUSEO

Lintujen alueellinen uhanalaisuus Suomessa

Ari Rajasärkkä, Antti Below, Martti Hario, Alekski Lehikoinen, Esa Lehikoinen, Teemu Lehtiniemi, Markku Mikkola-Roos, Juha Tiainen, Jari Valkama & Risto A. Väisänen

Tärkeä työkalu luonnonvaraisten lajien suojelemiseksi on niiden populaatioiden ja esiintymisen uhanalaisuuden ja elinvoimaisuuden toistuva arviointi. Meillä arviointi on toteutettu neljästi, suunnilleen kerran vuosikymmenessä – kaksi ensimmäistä arviointia lyhyemmällä aikavälillä. Suomi on varsin pitkä maa etelä-pohjoissuunnassa, ja alueellamme on sen mukaisesti selvää vyöhykkeisyyttä niin ilmastollisesti kuin eliömaantieteellisestikin. Siksi uhanalaisuustarkastelu on hyödyllistä tehdä koko maan lisäksi myös alueellisesti.

Alueellisen uhanalaisuuden historia

Suomen lintujen kuten muidenkin eliöryhmien uhanalaisuus on virallisesti arvioitu neljä kertaa. Ensimmäinen luokitus ilmestyi vuonna 1986 (Rassi ym. 1986), jolloin arviointi tehtiin vain valtakunnallisesti. Kaksi lintulajia luokiteltiin kuitenkin jo silloin uhanalaiseksi vain tietyssä osassa maata, lapinsirri Perämeren rannikolla ja tylli koko rannikkoalueellamme.

Seuraavassa vuonna 1992 ilmestyneessä uhanalaistarkastelussa (Rassi ym. 1991) lintujen alueellista uhanalaisuutta arvioitiin tarkemmin. Luokittelu tehtiin silloisten 12 läänin perusteella. Valtakunnallisesti uhanalaiset lajit jaettiin neljään luokkaan, jotka olivat hävinneet, erittäin uhanalaiset, vaarantuneet ja silmälläpidettävät. Niistä jälkimmäinen jaettiin edelleen taantuneisiin ja harvinaisiin. Jokaiselle valtakunnallisesti uhanalaiselle lajille nimettiin jokin läänikohtainen alueellinen uhanalaisluokka. Esimerkiksi koko maassa silmälläpidettäväksi taantuneeksi lajiksi listattu tuulihaukka arvioitiin eri lääneissä joko samaan luokkaan kuin koko Suomessa tai vaarantuneeksi, kolmessa läänissä peräti erittäin uhanalaiseksi. Lisäksi jossakin päin maata arvioitiin alueellisesti uhanalaiseksi kymmenen seläistä lajia, joita ei pidetty valtakunnallisesti uhanalaisina. Esimerkiksi kuukkeli sai alueellisesti uhanalaisen lajin aseman muualla levinneisyysalueellaan paitsi Lapin ja Oulun lääneissä ja sen alueellinen luokka

Punajalkaviklo on rannikko-seutua ja pohjoisinta Lappia lukuun ottamatta alueellisesti uhanalainen. ALEKSI LEHIKONEN

vaihteli vaarantuneesta ja erittäin uhanalaisesta hävinneeseen. Alun perin alueellinen uhanalaisarviointi tarkoitettiin paikallisen suojelualuesuunnittelun ja luonnon muutosten seurannan välineeksi. Lajikohtaisten suojelutoimien tuli keskittyä valtakunnallisiin, ei alueellisesti uhanalaisiin lajeihin.

Vuoden 2000 uhanalaisarvioinnissa (Rassi ym. 2001) otettiin käyttöön uusi maailman luonnonsuojeluliiton IUCN:n luokitus, jonka mukaan kaikki Suomen eliölajit sijoitettiin ainakin periaatteellisella tasolla johonkin luokkaan. Osa lajeista jätettiin kuitenkin arvioimatta ja ne sijoitettiin luokkaan NE (Not Evaluated). Linnuista tähän luokkaan päätyi 11 uudistulokkaaksi (esim. mustaleppälintu) tai ihmisen tuomaksi (esim. kanadanhanhi) tulkittua lajia. Arvioiduista lajeista osa sijoitettiin puutteellisesti tunnettujen (DD = Data Deficient) joukkoon. Vuonna 2000 ainoana lintuna tähän luokkaan listattiin vuorihemppo. Sellaiset lajit, joista oli arviointia varten riittävät tiedot, jaettiin elinvoimaisiin (LC = Least Concern), silmälläpidettäviin (NT = Near Threatened), luonnosta hävinneisiin (EW = Extinct in the Wild), hävinneisiin (RE = Regionally Extinct) sekä uhanalaisiin. Varsinaiset uhanalaiset jaettiin edelleen vaarantuneisiin (VU = Vulnerable), erittäin uhanalaisiin (EN = Endangered) ja äärimmäisen uhanalaisiin (CR = Critically Endangered). Luonnollisesti suurin osa Suomen pesimälintulajeista arviointiin elinvoimaisiksi. Kolme lajia, kiljukotka, viiriäinen ja heinäkurppa tulkittiin Suomesta hävinneiksi (RE).

Valtakunnallisen uhanalaistyön jatkoksi laadittiin vuonna 2001 alueellinen uhanalaisluokitus joistakin hyvin tunnetuista eliöryhmistä kuten linnuista. Luokitus julkaistiin silloin vain ympäristöhallinnon nettisivuilla. Sen vuoksi vuoden 2001 luokitus on tarpeen esittää tässäkin yhteydessä (taulukko 1). Koska vanhat läänit olivat tuolloin jo jääneet historiaan, päädyttiin alueellisessa tarkastelussa käyttämään metsäkasvillisuusvyöhykkeisiin pohjautuvaa aluejakoa (ks. kuva 1). Alueelliseen tarkasteluun otettiin vain valtakunnallisessa luokituksessa elinvoimaisiksi tai silmälläpidettäviksi arvioituja lajeja. Valtakunnallisesti uhanalaiset lajit olivat kaikilla alueilla automaattisesti uhanalaisia. Jossakin päin Suomea alueellisesti uhanalaisiksi (RT = Regionally Threatened) tai hävinneiksi (RE) tulkittiin vuonna 2001 yhteensä 45 lintulajia.

Vuoden 2011 alueellinen uhanalaisuusluokitus

Helmikuussa 2006 perustettiin lintutyöryhmä, joka on yksi ympäristöhallinnon eliötyöryhmistä. Tämän artikkelin kirjoittajat

Idänuunilintu on alueellisesti uhanalainen lounaisimmassa Suomessa sekä Etelä- ja Keski-Lapissa. Pohjois-Lapista se pesimälintuna puuttuu. ANTTI BELOW

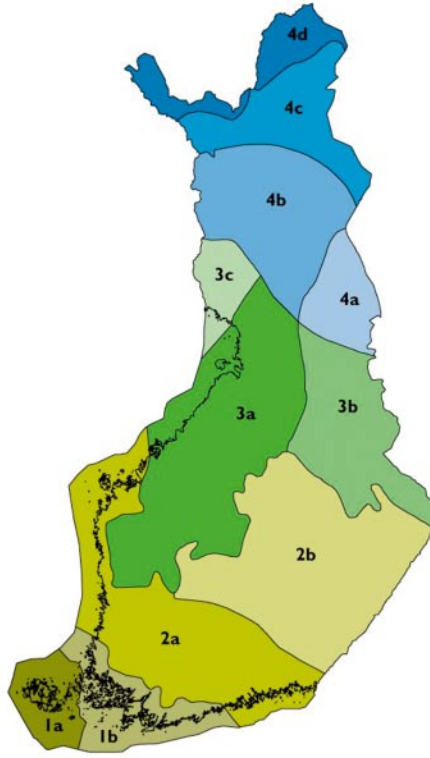
Perämeren riskiläkanta on uhanalainen. ANTTI BELOW

Sarvipöllö on Koillismaalla uhanalainen. Lapin säännölliseen pesimälinnustoon se ei kuulu. JARI KOSTET

Kuva 1. Suomen metsäkasvillisuuden aluejako. Hemiboreaalin vyöhyke: 1a = Ahvenanmaa, 1b = Lounainen rannikkomaa; eteläboreaalin vyöhyke: 2a = Lounaismaa ja Pohjanmaan rannikko, 2b = Järvi-Suomi; keskiboreaalin vyöhyke: 3a = Pohjanmaa, 3b = Pohjois-Karjala ja Kainuu, 3c = Lapin kolmio; pohjoisboreaalin vyöhyke: 4a = Koivismaa, 4b = Perä-Pohjola, 4c = Metsä-Lappi, 4d = Tunturi-Lappi.

Figure 1. Forest vegetation zones in Finland. Hemiboreal: 1a = Åland, 1b = Oak zone; Southern boreal: 2a = Southwestern Finland and Southern Ostrobothnia, 2b = Lake district; Middle boreal: 3a = Ostrobothnia, 3b = North Carelia and Kainuu, 3c = Southwestern Lapland; Northern boreal: 4a = Kuusamo district, 4b = North Ostrobothnia, 4c = Forest Lapland, 4d = Fjeld Lapland.

muodostivat lintutyöryhmän alkuperäisen kokoonpanon. Työryhmän päätehtävänä oli uhanalaisuusarvioinnin toteuttaminen. Sen valmistuttua Esa Lehikoinen ja Risto A. Väisänen ovat jättäneet ryhmän tehtävät ja heidän tilalleen on nimetty Jorma Pessa ja Päivi Sirkkiä. Uhanalaistyön valmistuttua työryhmän työ jatkuu edelleen ja tällä hetkellä se vastaa EU:n lintudirektiivin raportoinnin edellyttämästä arvioinnista.

Tuorein valtakunnallinen lintujen uhanalaisuusluokitus on peräisin vuodelta 2010 (Mikkola-Roos ym. 2010). Kuten edellisen-

kin valtakunnallisen tarkastelun jälkeen laadittiin vuonna 2011 uusi alueellisesti uhanalaisten lajien arviointi (taulukko 2). Vuoden 2010 valtakunnallisen arvioinnin periaatteet olivat käytännössä samanlaiset kuin vuonna 2000. Alueellisessa arvioinnissa pyrittiin tällä kertaa käyttämään samantyyppisiä kriteereitä kuin valtakunnallisessakin luokituksessa, kun edellisessä arvioinnissa alueellinen listaus perustui enemmän pelkkään asiantuntija-arviointiin. Tuore Suomen kolmas lintuatlas (Valkama ym. 2011) ja Luonnontieteellisen keskusmuseon vuonna

2006 käynnistämät vakiolinjojen laskennat (Väisänen 2006) tarkoite levinneisyys- ja kannanarvotietoineen muodostivat tärkeän pohjan uudelle alueelliselle arvioinnille.

Kuten edellisellä arviointikerralla, tälläkin kertaa alueellisessa uhanalaistarkastelussa huomioitiin vain valtakunnallisesti LC- tai NT-luokkiin sisältyvät lajit ja tarkastelu tehtiin samaan metsäkasvillisuuden aluejakoon perustuen kuin vuonna 2001. Lajit luokiteltiin alueellisesti uhanalaisiksi kahden kriteerin perusteella: 1) laji on alueella hyvin harvalukuinen pesimälaji tai 2) lajin kannankehitys alueella on epäsuotuisa, mutta sen taantuma koko maassa ei ole ollut riittävän voimakas, että laji olisi saanut valtakunnallisesti uhanalaisen lajin aseman.

Tarkastelussa kiinnitettiin huomiota erityisesti lajien levinneisyyden reuna-alueisiin, esimerkiksi pohjoisiin lajeihin etelässä ja eteläisiin pohjoisessa. Reuna-alueilla laji voi olla harvalukuinen ja taantuessaan se todennäköisimmin ensimmäiseksi häviäsi juuri sieltä. Selkeästi runsastuvia lajeja, joiden levinneisyys on viime aikoina laajentunut, ja lajeja, joilla on lähialueilla kannan täydentymiseen riittävää potentiaalia, ei luokiteltu reuna-alueilla alueellisesti uhanalaiseksi. Poikkeuksen tästä säännöstä muodostavat lajit, jotka ovat etenkin reuna-alueilla erityisen vaateliaita elinympäristönsä laadun suhteen (esim. pikkukuovi eteläboreaalisessa vyöhykkeessä). Uusimpaan alueellisesti uhanalaisten lajien luetteloon päätyi yhteensä 70 lintulajia.

Muutokset alueellisesti uhanalaisten lajien luettelossa 2001–2011

Uusimmassa alueellisesti uhanalaisten lajien luettelossa on 25 lajia (yli 50 %:n kasvu) enemmän kuin kymmenen vuotta aiemmin. Vuonna 2001 jollakin alueella uhanalaiseksi tulkittuista lajeista 11 on nykyään elinvoimaisia koko maassa. Nämä lajit ovat kaulushaikara, tuulihaukka, kurki, taivaanvuohi, käki, tervapääsky, harmaapäätikka, kangaskiuru, metsäkirvinen, varpunen ja nokkavarpunen. Osa lajeista kuten kaulushaikara on selvästi runsastunut ja laajentanut levinneisyytään eikä niitä ole tarpeen pitää alueellisesti uhanalaisina edes nykyisen levinneisyysalueensa reunoilla. Osalla aikaisempi taantuminen näyttää pysähtyneen (esim. varpunen) tai kanta on jopa kääntynyt kasvuun (esim. käki). Tuoreimman lintuatlaksen tietojen vertaaminen lajien aiempiin levinneisyyskarttoihin tuki päätöstä poistaa em. lajit alueellisesti uhanalaisten joukosta.

Kymmenen vuoden takaisessa arvioinnissa koko maassa elinvoimaiseksi tulkittiin 39 sellaista lajia, jotka nyt ylittävät alueellisen

Kottaraisen taantuminen on pysähtynyt, joten se ei enää ole valtakunnallisesti uhanalainen. Pohjois-Suomessa se on kuitenkin yhä alueellisesti uhanalainen. Tunturi-Lapista kottarainen on pesimälintuna kadonnut. ANTTI BELOW

Taulukko 1. Suomen alueellisesti uhanalaiset lintulajit vuonna 2001 metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin (ks. kuva 1.) Alueellinen uhanalaisuus: RE = hävinnyt, RT = uhanalainen, X = laji pesii, ei uhanalainen, - = ei pesi säännöllisesti. Valtakunnallinen luokka: LC = elinvoimainen, NT = silmälläpidettävä, VU = vaarantunut, EN = erittäin uhanalainen. Viimeisessä sarakkeessa lajin nykyinen (taulukossa 2 vuosien 2000–2001) uhanalaisuusluokka.

Table 1. Regionally threatened bird species in Finland 2001 (for regions, see figure 1). RE = Regionally Extinct, RT = Regionally Threatened, X = breeds in the region, not threatened, - = does not breed in the region. National threat class: LC = Least Concern, NT = Near Threatened, VU = Vulnerable, EN = Endangered. In the last column the present threat status of the species (in table 2 the status in 2000–2001 classification)

Laji Species	Alueellinen uhanalaisuusluokka metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin Regional threat class in forest vegetation zones										Valtakunnallinen luokka National threat class 2000	Valtakunnallinen ja alueellinen luokka National and regional threat class 2010–2011	
	1a	1b	2a	2b	3a	3b	3c	4a	4b	4c			4d
Kaakkuri <i>Gavia stellata</i>	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	NT	NT, RT
Kaulushaikara <i>Botaurus stellaris</i>	-	X	X	X	RT	-	-	-	-	-	-	NT	LC
Metsähanhi <i>Anser fabalis</i>	-	-	-	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	NT	NT, RT
Ristisorsa <i>Tadorna tadorna</i>	RT	X	X	-	X	-	-	-	-	-	-	NT	VU
Mustalintu <i>Melanitta nigra</i>	-	-	-	-	RT	RT	RT	RT	RT	X	X	NT	LC, RT
Pilkkaasiipi <i>Melanitta fusca</i>	X	X	X	-	RT	RE	RT	RT	RT	RT	RT	LC	NT, RT
Sinisuoahukka <i>Circus cyaneus</i>	-	-	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	NT	VU
Tuulihaukka <i>Falco tinnunculus</i>	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	NT	LC
Riekko <i>Lagopus lagopus</i>	-	RE	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	LC	NT, RT
Metso <i>Tetrao urogallus</i>	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	NT	NT, RT
Peltopyy <i>Perdix perdix</i>	RE	RT	RT	RT	X	RE	RE	-	-	-	-	NT	LC, RT
Kurki <i>Grus grus</i>	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Tylli <i>Charadrius hiaticula</i>	RT	RT	RT	-	RT	-	RT	X	X	X	X	LC	NT, RT
Keräkurmitsa <i>Charadrius morinellus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	RT	X	NT	NT, RT
Töyhtöhyyppä <i>Vanellus vanellus</i>	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	RT	-	LC	LC, RT
Jänkäsiirriäinen <i>Limicola falcinellus</i>	-	-	-	RT	X	RT	X	X	X	X	X	NT	LC, RT
Suokukko <i>Philomachus pugnax</i>	-	RE	RT	RT	X	RT	RT	X	X	X	X	NT	EN
Taivaanvuohi <i>Gallinago gallinago</i>	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Punakuiiri <i>Limosa lapponica</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	RT	X	NT	LC, RT
Pikkukuovi <i>Numenius phaeopus</i>	-	-	-	RT	RT	X	X	X	X	X	X	LC	LC, RT
Isokuovi <i>Numenius arquata</i>	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	-	-	LC	LC, RT
Liro <i>Tringa glareola</i>	RT	RT	RT	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	LC	LC, RT
Riskilä <i>Cephus grylle</i>	X	X	X	-	RT	-	RT	-	-	-	-	NT	LC, RT
Uuttukyyhky <i>Columba oenas</i>	X	X	RT	RT	RT	-	-	-	-	-	-	LC	LC, RT
Käki <i>Cuculus canorus</i>	X	X	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	NT	LC
Kehräjä <i>Caprimulgus europaeus</i>	X	X	X	X	RT	RT	-	-	-	-	-	NT	LC, RT
Tervapääsky <i>Apus apus</i>	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	RT	-	LC	LC
Harmaapäätikka <i>Picus canus</i>	X	X	RT	RT	RT	-	-	-	-	-	-	NT	LC
Pohjantikka <i>Picooides tridactylus</i>	-	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	X	NT	LC, RT
Kangaskiuru <i>Lullula arborea</i>	RT	X	RT	RT	RT	RT	-	-	-	-	-	NT	LC
Metsäkirvinen <i>Anthus trivialis</i>	X	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	RT	LC	LC
Keltävästäräkki <i>Motacilla flava</i>	RT	RT	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	LC	VU
Koskikara <i>Cinclus cinclus</i>	-	RT	RT	RT	RT	RT	RE	X	X	X	X	NT	VU
Sepelrastas <i>Turdus torquatus</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	RT	X	X	NT	VU
Kirjokerttu <i>Sylvia nisoria</i>	X	X	RT	-	-	-	-	-	-	-	-	LC	EN
Pikkusiippo <i>Ficedula parva</i>	RT	RT	X	X	RT	X	-	RT	RT	-	-	NT	LC, RT
Lapintiaainen <i>Parus cinctus</i>	-	-	-	-	RT	RT	RE	X	X	X	X	NT	LC, RT
Töyhtötiainen <i>Parus cristatus</i>	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	-	-	LC	LC, RT
Pikkulepinkäinen <i>Lanius collurio</i>	X	RT	RT	X	X	RT	X	RT	-	-	-	NT	LC, RT
Isolepinkäinen <i>Lanius excubitor</i>	-	-	RT	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	NT	LC, RT
Kuukeli <i>Perisoreus infaustus</i>	-	RE	RT	RT	RT	X	RT	X	X	X	X	NT	NT, RT
Kottarainen <i>Sturnus vulgaris</i>	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	RT	RT	RT	NT	LC, RT
Varpunen <i>Passer domesticus</i>	X	X	X	X	X	X	RT	X	RT	X	X	NT	LC
Taviokuurna <i>Pinicola enucleator</i>	-	-	-	-	RE	RE	-	X	X	RT	X	LC	LC, RT
Nokkavarpunen <i>C. coccothraustes</i>	X	X	X	X	RT	-	RT	-	-	-	-	NT	LC

uhanalaisuuden kynnyksen jossakin päin Suomea. Näistä kymmenen laji eli haahka, luhtahuitti, punajalkaviklo, huuhkaja, helmipöllö, sinirinta, lapinuunilintu, sirittäjä, kuhankeittäjä ja pulmunen ovat nykyään jopa valtakunnallisesti silmälläpidettäviä.

Uusimmassa alueellisesti uhanalaisien lajien listassa on 27 samaa laji kuin vuoden 2001 luettelossa. Niiden joukossa olevien valtakunnallisesti silmälläpidettävien lajien määrä on pienentynyt 17:sta kahdeksaan ja vastaavasti valtakunnallisesti elinvoimaisten määrä on kasvanut kymme-

nestä 19:ään. Vuonna 2001 valtakunnallisesti elinvoimaisiksi arvioituista lajeista kirjokerttu luokiteltiin alueellisesti uhanalaiseksi yhdellä alueella ja keltävästäräkki peräti kuudella alueella, joiden yhteispinta-ala on yli puolet koko Suomen alasta. Nykyään keltävästäräkki on valtakunnallisesti vaarantunut ja kirjokerttu erittäin uhanalainen laji, joten ne eivät enää sisälly alueellisesti uhanalaisten joukkoon.

Ampuhaukka ja tilitti arvioitiin vuonna 2000 valtakunnallisesti vaarantuneiksi. Nykyään ne ovat valtakunnallisesti elinvoi-

mais. Ampuhaukka on hemiborealisessa metsäkasvillisuusvyöhykkeessä alueellisesti uhanalainen tai peräti hävinnyt laji. Tilitti on alueellisesti uhanalainen suuressa osassa Pohjois- ja Itä-Suomea. Ruisräkkä oli kymmenen vuotta sitten valtakunnallisesti silmälläpidettävä laji, mutta sitä ei ollut erikseen luokiteltu alueellisesti uhanalaiseksi yhdelläkään alueella. Uusimmassa arvioinnissa ruisräkkä on valtakunnallisesti elinvoimainen, mutta pohjoisborealisen vyöhykkeen kahdessa eteläisimmässä lohossa se on alueellisesti uhanalainen.

Taulukko 2. Suomen alueellisesti uhanalaiset lintulajit vuonna 2011 metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin. Selitykset kuten taulukossa 1.

Table 2. Regionally threatened bird species in Finland 2011. For explanations, see table 1.

Laji Species	Alueellinen uhanalaisuusluokka metsäkasvillisuusvyöhykkeittäin Regional threat class in forest vegetation zones										Valtakunnallinen luokka National threat class 2010	Valtakunnallinen ja alueellinen luokka National and regional threat class 2000–2001	
	1a	1b	2a	2b	3a	3b	3c	4a	4b	4c			4d
Kaakkuri <i>Gavia stellata</i>	RE	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	NT	NT, RT
Kuikka <i>Gavia arctica</i>	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Silkkuiikku <i>Podiceps cristatus</i>	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	–	–	LC	LC
Härkälintu <i>Podiceps grisegena</i>	X	X	X	X	X	X	RT	X	RT	–	–	LC	LC
Metsähanhi <i>Anser fabalis</i>	–	–	–	RT	RT	RT	X	RT	X	X	X	NT	NT, RT
Haapana <i>Anas penelope</i>	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Lapasorsa <i>Anas clypeata</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	LC	LC
Haahka <i>Somateria mollissima</i>	X	X	X	–	RT	–	–	–	–	–	–	NT	LC
Mustalintu <i>Melanitta nigra</i>	–	–	RT	–	RT	RT	RT	X	X	X	X	LC	NT, RT
Pilkkasiipi <i>Melanitta fusca</i>	X	X	X	–	RT	RE	RT	RT	RT	RT	RT	NT	LC, RT
Ampuhaukka <i>Falco columbarius</i>	RE	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	LC	VU
Pyy <i>Bonasa bonasia</i>	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	–	LC	LC
Riekkö <i>Lagopus lagopus</i>	–	RE	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	NT	LC, RT
Kiiruna <i>Lagopus mutus</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	RT	X	X	LC	LC
Metso <i>Tetrao urogallus</i>	RE	RT	RT	X	RT	X	X	X	X	X	RT	NT	NT, RT
Peltopyy <i>Perdix perdix</i>	RE	RT	X	RT	X	RE	RE	–	–	–	–	LC	NT, RT
Luhtahuitti <i>Porzana porzana</i>	RT	X	X	X	X	RT	RT	RT	–	–	–	NT	LC
Ruisräikkä <i>Crex crex</i>	X	X	X	X	X	X	X	RT	RT	–	–	LC	NT
Nokikana <i>Fulica atra</i>	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	–	–	–	LC	LC
Pikkutylli <i>Charadrius dubius</i>	RT	X	X	X	X	RT	X	RT	RT	–	–	LC	LC
Tylli <i>Charadrius hiaticula</i>	X	X	X	–	RT	RT	RT	RT	RT	X	X	NT	LC, RT
Keräkumitsa <i>Charadrius morinellus</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	–	RT	X	NT	NT, RT
Kapustarinta <i>Pluvialis apricaria</i>	RT	RE	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Töyhtöhyppä <i>Vanellus vanellus</i>	X	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	–	LC	LC, RT
Jänkäsiirriäinen <i>Limicola falcinellus</i>	–	–	–	–	RT	RT	RT	RT	X	X	X	LC	NT, RT
Jänkäkurppa <i>Lymnocyptes minimus</i>	–	RE	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	LC	LC
Punakuuri <i>Limosa lapponica</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	RE	RT	X	LC	NT, RT
Pikkukuovi <i>Numenius phaeopus</i>	–	–	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC, RT
Isokuovi <i>Numenius arquata</i>	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	LC	LC, RT
Mustaviklo <i>Tringa erythropus</i>	–	–	–	–	RT	RT	RT	X	X	X	X	LC	LC
Punajalkaviklo <i>Tringa totanus</i>	X	X	X	RT	X	RT	X	RT	RT	RT	X	NT	LC
Valkoviklo <i>Tringa nebularia</i>	–	–	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Liro <i>Tringa glareola</i>	RE	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	X	LC	LC, RT
Pikkulokki <i>Larus minutus</i>	–	RT	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	LC	LC
Naurulokki <i>Larus ridibundus</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	NT	VU
Kalatiira <i>Sterna hirundo</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	LC	LC
Lapintiira <i>Sterna paradisaea</i>	X	X	X	RT	X	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Ruokki <i>Alca torda</i>	X	X	X	–	RT	–	RE	–	–	–	–	LC	LC
Riskilä <i>Cephus grylle</i>	X	X	X	–	RT	–	RT	–	–	–	–	LC	NT, RT
Uuttukyyhky <i>Columba oenas</i>	X	X	X	RT	X	–	–	–	–	–	–	LC	LC, RT
Huuhkaja <i>Bubo bubo</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	–	NT	LC
Lehtopöllö <i>Strix aluco</i>	–	X	X	X	RT	RT	–	–	–	–	–	LC	LC
Viirupöllö <i>Strix uralensis</i>	–	X	X	X	X	X	–	X	RT	RT	–	LC	LC
Lapinpöllö <i>Strix nebulosa</i>	–	–	RT	X	X	X	X	X	X	–	–	LC	LC
Sarvipöllö <i>Asio otus</i>	X	X	X	X	X	X	X	RE	–	–	–	LC	LC
Helmpöllö <i>Aegolius funereus</i>	RT	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	–	NT	LC
Kehräjä <i>Caprimulgus europaeus</i>	X	X	X	RT	RT	RT	–	–	–	–	–	LC	NT, RT
Pohjantikka <i>Picoides tridactylus</i>	RE	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	LC	NT, RT
Kiuru <i>Alauda arvensis</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	LC	LC
Sinirinta <i>Luscinia svecica</i>	–	–	–	–	–	–	–	RT	RT	X	X	NT	LC
Ryтікertunen <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	X	X	X	X	RT	–	–	–	–	–	–	LC	LC
Kultarinta <i>Hippolais icterina</i>	X	X	X	X	RT	RT	–	–	–	–	–	LC	LC
Idänuunilintu <i>Phylloscopus trochiloides</i>	RT	RT	X	X	X	X	RT	X	RT	–	–	LC	LC
Lapinuunilintu <i>Phylloscopus borealis</i>	–	–	–	RT	–	RT	–	X	X	X	X	NT	LC
Sirittäjä <i>Phylloscopus sibilatrix</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	NT	LC
Tiltalti <i>Phylloscopus collybita</i>	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	RT	RT	RT	LC	VU
Pikkusiippo <i>Ficedula parva</i>	RT	RT	X	X	RT	X	–	RT	RT	–	–	LC	NT, RT
Lapintiaainen <i>Parus cinctus</i>	–	–	–	–	RT	RT	RT	X	X	X	X	LC	NT, RT
Töyhtötiainen <i>Parus cristatus</i>	X	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	–	LC	LC, RT
Kuhankeittäjä <i>Oriolus oriolus</i>	RE	X	X	X	RT	RT	–	–	–	–	–	NT	LC
Pikkulepinkäinen <i>Lanius collurio</i>	X	X	X	X	X	X	X	RT	–	–	–	LC	NT, RT
Isolepinkäinen <i>Lanius excubitor</i>	RE	RT	X	X	X	X	X	X	X	X	X	LC	NT, RT
Kuukkeli <i>Perisoreus infaustus</i>	–	RE	RT	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	NT	NT, RT
Mustavaris <i>Corvus frugilegus</i>	–	–	X	–	X	RT	–	–	–	–	–	LC	LC
Kottarainen <i>Sturnus vulgaris</i>	X	X	X	X	X	X	RT	RT	RT	RT	RE	LC	NT, RT
Järripeippo <i>Fringilla montifringilla</i>	–	RT	RT	RT	RT	X	X	X	X	X	X	LC	LC
Taviokuurna <i>Pinicola enucleator</i>	–	–	–	–	–	RE	RE	RT	X	X	X	LC	LC, RT
Lapinsirkku <i>Calcarius lapponicus</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	RT	X	X	LC	LC
Pulmunen <i>Plectrophenax nivalis</i>	–	–	–	–	–	–	–	–	RT	X	X	NT	LC
Pikkusirkku <i>Emberiza pusilla</i>	–	–	–	–	RT	RT	X	X	X	X	–	LC	LC

Pulmusen poikasta harva on nähnyt ja lajin kannanmuutoksistakin tiedetään vain vähän. Laji on arvioitu valtakunnallisesti silmälläpidettäväksi. Eteläisten tunturinlakien niukka kanta on vähentynyt entisestään. Niinpä pulmunen on uhanalainen Peräpohjolassa.
ANTTI BELOW

Mihin alueellista uhanalaisuutta tarvitaan?

Alueellisesti uhanalaiseksi arvioiduilla lajeilla ei ole virallista asemaa nykyisessä lainsäädännössämme. Mikään laki, edes luonnonsuojelulaki tai -asetus, ei tunne käsitettä. Luonnonsuojelulain yhtenä tavoitteena on kuitenkin luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi on luonnonsuojelussa tähdittävä maamme luonnonvaraisten eliölaajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen. Lain mukaan suojelutaso on suotuisa, kun laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisessa elinympäristössään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei luonnonsuojelulain tavoite ole täytynyt alueellisesti uhanalaisten lajien kohdalla, koska ne eivät ole elinvoimaisia kaikilla luontaisilla esiintymisalueilla Suomessa. Kun tarkastellaan alueellisesti ja valtakunnallisestikin uhanalaisten lajien määrän kehitystä tällä vuosituohannella, voidaan todeta tämän tavoitteen jääneen pahemman kerran toteutumatta (Juslén ym. 2013).

Periaatteessa myös eräät muut lait huomioivat alueellisesti uhanalaiset lajit, vaikka niitä ei lakitekstissä suoraan mainitaakaan. Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on suunnitella alueiden käyttöä ja rakentamista siten, että luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa sitä, että kaavoituksessa selvitetään luonnonarvot ja kaavat laaditaan siten, että suunnittelualueen luonnon monimuotoisuudelle tärkeät kohteet ja luonnonarvot säilyvät. Alueellisesti uhanalaiset lajit ovat tällaisia erityisiä luonnonarvoja, joiden säilyttäminen on usein luonnon monimuotoisuuden säilymisen näkökulmasta tarkoituksenmukaista ja siksi niillä on vaikutusta kaavoitukseen.

Alueellisesti uhanalaisen tai edes valtakunnallisesti silmälläpidettävän tai uhanalaisen lajin esiintyminen ei automaattisesti tarkoita, ettei esiintymää voisi maankäytöllä tuhota tai heikentää. Lajien huomiointi, esiintymän merkitys ja tätä kautta vaikutus maankäytön suunnitteluun on aina tapauskohtaista.

Joidenkin tulkintojen mukaan alueellinen uhanalaisuus on tavallaan silmälläpidettävien lajien alaluokka, vaikka monet alueellisesti uhanalaiset lajit ovatkin valtakunnallisesti elinvoimaisia. Koska silmälläpidettävät lajit eivät ole virallisesti uhanalaisia, huomioidaan niitä esimerkiksi metsätalouden suunnittelussa sangen vaihtelevasti. Käytännössä silmälläpidettävien ja alueellisesti uhanalaistenkin lajien huomioon ottamisen pitäisi kuitenkin olla normaalia toimintaa kaiken maankäytön, myös metsätalouden suunnittelussa. Vain sillä tavoin voidaan pienentää riskiä, että seuraavissa uhanalaistarkasteluissa tällä hetkellä silmälläpidettävät tai alueellisesti uhanalaiset lajit tulevat siirtymään varsinaisten uhanalaisten joukkoon. Tällaisten lajien suojelu onnistuisi nyt vähäisemmällä resursseilla kuin siinä vaiheessa, kun ne ovat jo valtakunnallisesti uhanalaisia.

Kirjoittajien osoitteet / Authors' addresses

- AR: Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut, PL 81, 90101 Oulu
 AB: Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, PL 94, 01301 Vantaa
 MH, JT: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, PL 2, 00791 Helsinki
 AL, JV, RAV: Luonnontieteellinen keskusmuseo, PL 17, 00014 Helsingin yliopisto
 EL: Biologian laitos, 20014 Turun yliopisto
 TL: BirdLife Suomi, Annankatu 29 A 16, 00100 Helsinki
 MMR: Suomen ympäristökeskus, PL 140, 00251 Helsinki

Kirjallisuus

- Juslén, A., Hyvärinen, E. & Virtanen, L. K. 2013: Application of the Red-List Index at a National Level for Multiple Species Group. – *Conservation Biology* 27: 398–406.
- Mikkola-Roos, M., Tiainen, J., Below, A., Hario, M., Lehikoinen, A., Lehikoinen, E., Lehtiniemi, T., Rajasärkkä, A., Valkama, J. & Väisänen, R. A. 2010: Linnut. Birds. Aves – Teoksessa: Rassi, P., Hyvärinen, E., Juslén, A. & Mannerkoski, I. (toim.) 2010: Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Ss. 320–331.
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 432 s.
- Rassi, P., Alanen, A., Kempainen, E., Vickholm, M. & Väisänen, R. 1986: Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietintö II. Suomen uhanalaiset eläimet. – Komiteamietintö 1985: 43, ympäristöministeriö. 466 s.
- Rassi, P., Kaipainen, H., Mannerkoski, I. & Ståhls, G. 1991: Uhanalaisten eläinten ja kasvien seuranta-toimikunnan mietintö. – Komiteamietintö 1991: 30, ympäristöministeriö. 328 s.
- Valkama, J., Vepsäläinen, V. & Lehikoinen, A. 2011: Suomen III Lintuatlas. – Luonnontieteellinen keskusmuseo & ympäristöministeriö. <http://atlas3.lintuatlas.fi>
- Väisänen, R. A. 2006: Maalinnuston kannanvaihtelut Etelä- ja Pohjois-Suomessa. – Linnut-vuosikirja 2005: 83–98.

Summary: Regionally threatened birds in Finland

■ The list of threatened birds has been published four times in Finland. The first Red List made in 1986 principally concerned only species threatened in whole Finland but two species were classified threatened only in certain parts of the country: Temminck's Stint, *Calidris temminckii* on the shores of Bothnian Bay and Ringed Plover, *Charadrius hiaticula* on the whole Baltic Sea coast.

In 1992 the first list of regionally threatened birds was published together with the national list. It was based on the old Finnish administrative provinces which were abolished in 1997. Therefore the updated lists of regionally threatened birds were based on more natural regions, on forest vegetation zones in Finland (Figure 1). Such evaluations were made in 2001 and 2011. Until now both of them were available only in the internet.

Only species that were classified in the national list as Least Concern (LC) or Near Threatened (NT) were taken into account when evaluating regionally threatened bird species. 45 species were classified as regionally threatened in some part of the country in 2001. In the national list 16 of them were LC and 29 were NT species. In the 2011 evaluation 70 species are regionally threatened in some part of Finland. 51 of them are LC and 19 are NT species in the national list.